

Asumissosiaalinen työ asunto ensin - mallissa

Riikka Perälä

Tutkijatohtori

Y-Säätiö

Esityksen taustaa ja aihe

Asumissosiaalinen työ suomalaisessa asunnottomuuden vastaisessa työssä

Suomi on ollut ainoita Euroopan maita, jossa asunnottomuus on vähentynyt. Muissa maissa asunnottomuus on jopa hälyttävästi lisääntynyt.

Suomen asunnottomuuspolitiikkaan on kohdistunut suurta kansainvälistä kiinnostusta

Asumissosiaalista työtä on kehitetty Suomessa osana laajempia pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmia.

Esityksen runko

1. Suomalaisen asunto ensin –politiikan lyhyt historia 2000-luvun ensimmäiseltä vuosikymmeneltä tähän päivään
2. Mitä asumissosiaalisella työllä tarkoitetaan: työn määritelmä, kohteet, sisällöt ja paikat
3. Asiakas-työntekijä –suhde asumissosiaalisessa työssä
4. Esimerkkejä asumissosiaalisesta työstä
5. Ajankohtaisia kehityskulkuja

ERITYISASUMINEN

KOHTUUHINTAINEN
VUOKRA-
ASUMINEN

SUOMEN 4. SUURIN
VUOKRANANTAJA

ASUKASKESKEISYYS

Teemme töitä,
jotta jokaisella
on koti

YLEISHYÖDYLLISYYS

ASUNNOTTOMUUS-
TYÖN ASiantuntija

TALOUDELLINEN
JA
SOSIAALINEN
HYVINVOINTI

VAIKUTTAMINEN

Y-Säätiö

Asunto ensin – malli on kansainvälisesti ainutlaatuinen

ASUNTO ON
IHMISOIKEUS

ENSIN ASUNTO,
SITTEEN
RATKAISTAAN
MUUT ONGELMAT

TARVITTAVA
TUKI
TAATAAN

ASUTAAN
SIELLÄ MISSÄ
MUUTKIN

OMA
VUOKRASOPIMUS

Nimi ovesa –raportti (2007)

”Keskeisin perustelu asunnottomuuden poistamiselle on kaikille kuuluva ihmisarvo. Jokainen ihminen on persoona, jolle kuuluu mahdollisuus ja oikeus tulla kohdelluksi arvokkaasti. Ihmisarvoon kuuluu, että jokaisella on paikka, jossa olla ja elää.”

Y-Säätiö

Kansalliset asunnottomuusohjelmat

2008-2011
PAAVO 1

2012-2015
PAAVO 2

2016-2019
AUNE

2020-2023

ASUNNOTTOMUUDEN
YHTEISTYÖOHJELMA

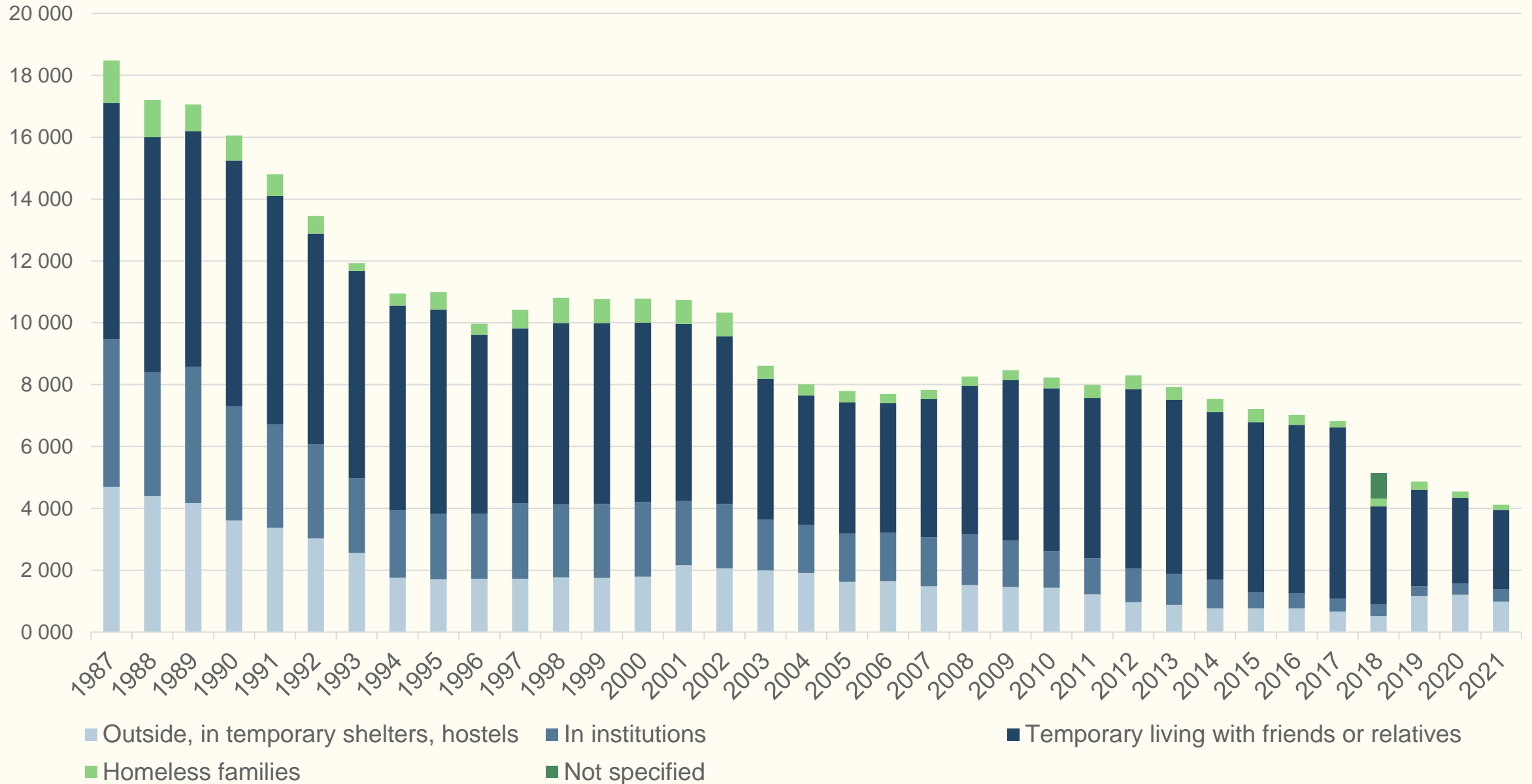
Asunto ensin -periaatteen soveltaminen alkaa. Asuntoloiden muuttaminen asunnoiksi, joissa asutaan omalla vuokrasopimuksella; kaiken kaikkiaan 2 143 uutta asuntoa .

3 523 uutta asuntoa, asumissosiaalisen työn kehittäminen alkaa

Asunnottomuustyöhön mukaan vahvemmin ennalta ehkäisy tavoite; huomiota myös erityisryhmien asumiseen

Tavoitteeksi asunnottomuuden puolittaminen vuoden 2023 loppuun mennessä. Painopisteen siirto valtiolta kuntiin ja kaupunkeihin-

Asunnottomuus Suomessa 1987-2021

Juha Kaakinen (2022): Kotiin. Selvitysraportti tarvittavista toimenpiteistä asunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä

”Mikä sitten selittää asunnottomuuden vähentymistä? Rakenteellisena tekijänä on nähtävissä **vuokra-asuntojen tarjonta** ja siinä sekä **vuokratasossa** tapahtuvat paikkakuntakohtaiset muutokset. Vähentymistä selittävät myös valtakunnallisilla ohjelmilla tuettu pitkäjänteinen työ **asunnottomien palvelujen kehittämisessä** sekä **ennaltaehkäisevän toiminnan, erityisesti asumisneuvonnan, laajentuminen**. Yksittäisten **Asunto ensin-yksiköiden perustamisen** sekä **tukiasuntojen hankinnan merkitys** on myös nähtävissä paikkakuntakohtaisessa kehityksessä.”

Mitä asumissosiaalisella työllä
tarkoitetaan?

Asumissosiaalinen työn määritelmä I

Asunnottomien, asunnottomuusuhan alla elävien tai aiemmin asunnottomuutta kokeneiden parissa tehtävää asunnottomuuden vastaista työtä, joka kohdistuu asumista vaarantaviin taloudellisiin, sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin.

Asumissosiaalisen työn tavoitteena on asunnottomuuden poistaminen ja ennalta ehkäisy, asumisen pysyvyyden turvaaminen sekä asunnottomien ja asunnottomuutta kokeneiden taloudellisen ja psykososiaalisen hyvinvoinnin vahvistuminen

Riitta Granfelt (2022)

Asumissosiaalisen työn määritelmä II

Yksi aikuissosiaalityön osa-alueista, jota tehdään erityisesti paljon palveluja tarvitsevien asiakasryhmien parissa, joilla asuminen on vaarantunut tai päättynyt asunnottomuuteen.

Sosiaalityön lisäksi työtä voi tehdä eri koulutustaustoista käsin, kuten lähihoitajat, sosionomit, yhteisövalmentajat tai psykiatriset sairaanhoitajat, ja hyvin eri paikoissa, kuten päiväkeskuksissa, päihdehuollon paikoissa, mielenterveyspalveluissa ja rikosseuraamusalalla.

Työtä tehdään eri tasoilla (yhteiskunta, yhteisö, yksilö) asumisen turvaamiseksi ja asunnottomuuden ehkäisemiseksi, ja se tunnistaa asumisen merkityksen ihmisen hyvinvoinnin keskeisenä osatekijänä

Asumissosiaalisen työn määritelmä III

Työtä tehdään tyypillisesti eri toimijoista koostuvissa verkostoissa

Työn keskeisiä sisältöjä ovat asumisneuvonta, asumisohjaus ja kotiin annettava asumisen tuki ja sosiaalineuvonta (Granfelt 2022)

Nykyään on ryhdytty puhumaan myös rakenteellisesta asumissosiaalisesta työstä, jonka tehtävänä on edesauttaa haavoittavassa asemassa elävien ihmisryhmien asumiseen liittyvien oikeuksien toteutumista esim. kaupunki- ja hyvinvointipolitiikassa (esim. Mäki ym. 2023)

Toipumisorientaatio ja haittojen vähentäminen asumissosiaalisessa työssä

Asunto ensin –mallissa asunnon katsotaan luovan edellytykset asukkaan taloudellisen ja (psyko)sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistumiselle sekä osallisuudelle hänelle merkitykselliseen toimintaan.

Asumissosiaalinen työ tukee toipumisen prosessia tukemalla asumista, mutta myös ohjaamalla ihminen tarvittaessa muiden palveluiden piiriin ja tukemalla palvelujen käyttöä.

Asunto mahdollistaa myös haittoja vähentävän työotteen. Asumiseen, esimerkiksi asumisyksiköissä, voi mm. liittää haittoja vähentäviä palveluita, kuten ruiskujen ja neulojen vaihtoa tai terveysneuvontaa, ja näitä asioita voidaan käsitellä muussa kotiin vietävässä työssä (esim. Ranta & Perälä 2022)

Asiakkaan ja työntekijän välinen suhde asumissosiaalisessa työssä

Asumissosiaalinen työ on suhdeperustaista työtä

Asumissosiaalista työtä tehdään usein ympäristöissä, joissa asumiseen liittyvät ongelmat yhdistyvät muihin ongelmiin autettavien ja tuettavien ihmisen eri elämänaalueilla.

Osalla asiakkaista on taustallaan vakavia traumoja, kuten kokemusta seksuaalisesta väkivallasta tai äärimmäisestä turvattomuudesta lapsuuden kodissa.

Monilla on myös kokemuksia palvelujärjestelmän väärinkäytöksistä, ja ihmiset eivät välttämättä luota viranomaisiin tai työntekijöihin

Tämä vaatii työntekijöiltä erityisiä läsnäolon ja vuorovaikutuksen taitoja, mutta toisaalta myös kykyä vetää rajoja itsen ja asiakkaiden välille.

Asumissosiaalinen suhteena...

Asumissosiaalinen työ on relationaalista eli suhteissa tapahtuvaa (Granfelt 2020, 24).

Keskittyminen asumiseen tuo työntekijän lähellä asukkaan intiimiä elämänpiiriä, joka vaatii erityisen luottamuksen rakentamista

Luottamuksen rinnalla muita tutkimuksissa esille nostettuja tärkeitä työn tekemisen tapoja ovat olleet vuorovaikutteisuus, joustavuus, empatia ja tilannetaju (Ranta 2021; Granfelt & Turunen 2021)

Esimerkkejä asumissosiaalisesta työstä

Asumisneuvonta

Työtä, jonka tavoitteena on asumisen turvaaminen ennaltaehkäisemällä ja ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä opastamalla asumiseen liittyvissä asioissa.

Todettu onnistuneeksi ennaltaehkäiseväksi palveluksi mm. vuokratulokojen, asumisen häiriöiden ja häätöjen vähentämisessä sekä asumisen jatkumisen turvaamisessa.

Kunnilla, vuokratyöyhtiöillä ja järjestöillä on nykyisin yhä useammin omaa asumisneuvontaa

Vuoden 2023 alusta voimaan tullut laki asumisneuvonnan tuesta mahdollistaa kunnat hakemaan valtionapua kunnilta oman asumisneuvonnan järjestämiseksi, jolla on pyritty asumisneuvonnan laajentamiseen ja vakiinnuttamiseen. Laki on määräaikainen ja voimassa vuoteen 2027 asti.

”Viime vuonna Y-Säätiön antoivat ohjausta noin 230 asukkaalle, jotka asuivat Y-Säätiön omistamissa ARA-vuokra-asunnoissa, M2-Kodeissa.

Neuvontaa saaneista joka neljäs oli 18–29-vuotias nuori (.....) Y-Säätiön asumisneuvonnalla pystyttiin estämään 25 nuoren mahdollinen häätö. Samalla vuokranantaja säästi keskimäärin 150 000 euroa kuluja, joita vuokravelkojen perimisestä ja häätöjen toimeenpanemisesta olisi seurannut.”

<https://ysaatio.fi/vuosikertomus2017/asukkaat/asuminneuvonta/>

Y-Säätiö

Asumisohjaus

Asumiseen liittyvää tukityötä, jolla pyritään vakauttamaan asumista ja estämään esimerkiksi häätöjä.

Pitää sisällään neuvontaa, mutta myös konkreettista siivous- ym. työtä.

Hyvin usein asumisohjaukseen liittyy neuvottelua asunnon ylläpidosta ja asumiseen liittyvistä järjestyssäännöistä

Kodin tunnun (esim. Ranta 2020) rakentamisella esimerkiksi koteihin vietävän työn yhteydessä pyritään tekemään asunnosta ja sen lähiympäristöstä paikka, johon asukas voi kiinnittyä.

Kodin tunnun luominen voi tarkoittaa avustamista huonekalujen hankinnassa, tutustumista asukkaan kanssa yhdessä asuinalueeseen ja sen palveluihin, jossa koti sijaitsee, ja kotiin liittyvien häpeän ja turvattomuuden tunteiden kanssa työskentelyä.

”Kodin tunnun rakentaminen liittyy henkilökohtaisen identiteetin luomiseen; sen myötä rakennetaan omaa paikkaa maailmassa. Kodin tunnun kokemusten (uudelleen)rakentaminen on välttämätöntä, jotta kodista voi tulla arkea tukeva elementti (...)

Johanna Ranta, 2020, ss 82-84

”Kotona pystyy näkemään, jos se on radikaalisti muuttunu jotenkin se asuminen, niin voidaan ottaa puheeksi, että onko joku nyt hullusti, että voidaanko me auttaa jotenkin (...) Yhdellä asukkaalla asunto oli tosi siisti ja kodikas. Mutta, sitten kun kerran menin sinne, niin se oli oikeastaan kaatopaikka. Et siellä oli roskaa, siis pelkkää roskaa lattiat ihan täynnä. Hämmennyin siitä tosi paljon, ja kysyin asukkaalta, että hei, että mitä nyt on meneillään. Hän kertoi, että hänellä on nyt vaikeampi kausi, masennuskausi ja että ei hän halua elää tässä sotkussa, mutta että hän ei vaan saa siivottua. No, me pystyttiin sitten reagoimaan siihen, ja tarjoamaan tukea ja apua intensiivisemmin.”

Sosiaaliohjaaja, Segra-
tutkimus,
2022-2024

Y-Säätiö

Rakenteellinen asumissosiaalinen työ

Toteutuu yhteisöjen ja yhteiskunnan tasolla ja tavoitteena on vaikuttaa kaupunkien asumisolosuhteisiin

Asunnottomuuden ehkäisyn kannalta rakenteellisessa asumissosiaalisessa työssä on tärkeää turvata varsinkin kaikkien haavoittavimmassa asemassa olevien ihmisten oikeudet kaupunkitilaan ja asumiseen

Tämä tarkoittaa esimerkiksi vaikuttamista kaupunkien kaavoitukseen ja rakentamiseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja pitämällä huolta siitä, että suunnitelmissa huomioidaan kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat (esim. tuetun asumisen tarve)

Yhteenveto: mikä auttaa asumissosiaalisessa työssä ja turvaa asumista?

Asumisen ongelmatilanteisiin nopeasti saatu yksilöllinen tuki ja rajojen veto

Riittävän pitkä tuki

Työn eettinen luovuus ja joustavuus

Kotiutumiseen panostaminen, ns. kodin tunnun luominen

Lopuksi: ajankohtaisia kehityskulkuja

Asunnottomuus ilmiönä on muuttunut 2000-luvun aikana siten, että asunnottomuusriski koskettaa aikaisempaa useampia väestöryhmiä ja liittyy usein taloudellisiin ongelmiin

Asunnottomuuden rinnalle on noussut ilmiönä laajempi asumisen haavoittuvuus, joka tarkoittaa asumisen ennustamattomuutta, turvattomuutta huonoa laatua ja tuottaa mm. yksipuolinen asuntopolitiikka ja kaupunkisuunnittelu

Tällä hetkellä asumisen haavoittuvuutta tuottavat kasvavat elinkustannukset ja sosiaaliturvaan kohdistetut leikkaukset, mikä lisää myös asumissosiaalisen työn tarvetta

Jotta
jokaisella
on koti

Y-Säätiö

Y-Säätiö

Riikka Perälä
Tutkija, VTT

riikka.perala@ysaatio.fi